

Arhitekt Wivi Lönn

Soome olulisim naisarhitekt Wivi Lönn (1872-1966) on koost Armas Lindgreniga projekteerinud ka Eestisse kaks märgilise tähendusega ehitist: Tartusse 1911. aastal avatud Korp! Sakala hoone ja Tallinnasse 1913. aastal valminud Estonia teatri-ja kontserdimaja. Lönni loominguga ja ühiskondliku tegevusega saab põhjalikumalt tutvuda 8. jaanuarini Soome arhitektuurimuuseumi näitust «Eläköön Wivi Lönn» külastades.

Huvitavad arhiivimaterjalid, fotod, joonised ja videod avavad nii Wivi Lönni kui ka naisarhitektide ühenduse Architecta töid. Näitusega koos ilmub ka mahukas monograafia «Wivi Lönn 1872-1966. Arkkitehti». Renja Suominen-Kokkonen, Petteri Kummala, Anna-Leena Lehto, Susanna Aaltonen ja Hanna Tyvelä keskenduvad oma artiklites Lönni olulistele (töö)saavutustele, aga ka tema reisele ja arhitektide naisliikumisele.

Lönn kuulus 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse andekate noorte Soome arhitektuuripildi kujundajate hulka. Ta oli ka esimene Soome naisarhitekt, kes asutas oma büroo. Tarmuka daami portfoolios on üle saja aastail 1899-1953 tehtud projekti. Kui Lönni looming on teada-tuntud, siis tema isiksusega on seotud omajagu salapära. Näiteks kasvõi sünniaeg. Kirikuraamatus on kirjas, et Olivia Mathilda Lönn sündis 19. mail 1872. Millegipärast on teatmeteostes see daatum 20. mai 1872. Sama kuupäev on raiutud ka naise hauakivisse Tampere Kalevani kalmistul.

Arvukalt kauneid koolimaju Lönn lõpetas Soomes viienda naisarhitektina 1896. aastal Helsingis Polütehnilise Ülikooli ja tema esimeseks suuremaks tööks osutus Tampere Soome tütarlastekooli projekt. Sama kooli kunagise õpilasena oli see ülesanne noorele arhitektile väga oluline ja määras paljuski tema karjääri suuna - 19. sajandi lõpust kuni 1930. aastateni tegi Wivi Lönn üle 30 kooli ja õppeasutuse projekti üle Soome. Temast sai kooliplaneerimise teerajaja. Euroopast tõi Lönn idee paigutada klassiruumid avarate fuajeede ümber, mis võimaldas vabaneda pimedatest koridoridest. Ta rakendas sellist fuajeelahendust peaaegu kõigis oma kooliplaanides. Tampere tütarlastekool valmis 1902. aastal.

Diivan

29,30,31

Estonia teater
Teater

Wivi Lönni kavand «TKO» Tampere Kaubanduskooli arhitektuurivõistlusel.

Oma sünnilinnas töötas Wivi Lönn kuni 1911. aastani. Sel perioodil valmis tal mitukümmend hoonet ja ta osales edukalt ka arhitektuurikonkurssidel. Näiteks võitis ta Tampere rahvakooli, tuletõrjedepoo ja kaubanduskooli projektivõistlused. Koos Armas Lindgreniga olid nad edukad nii Estonia teatri kui ka Helsingi uue üliõpilasmaja konkurssidel. Mõlemad hooned ehitati nende projekti järgi.

Arhitektuuriajaloolaste hinnangul on Lönni loomingule omane eriline hubane ratsionaalsus.

Tähenduslikud Jyväskylä-aastad Lisaks Jyväskylässe kolimisele tähistab 1911. aasta ka arhitekti teist olulist elusündmust - tutvumist Parviainen Tehtaat Oy pärija Hanna Parviaineniga, kellest sai kiiresti tema partner töö- ja eraelus.

Jyväskyläs valmis ka ainuke Lönni endale projekteeritud maja, mis oli ühiskoduks kahele täiskasvanud naisele ehk arhitektile ja tema emale. Kallakul asuv elamu on põhjaküljel kahekorruseline ja lõunaküljel kolmekorruseline. Maja eripäraks on kasvahoone ja talveaed, mis olid selle ehitusajal trendikad lahendused, samuti kaunilt kujundatud aed.

Johan Parviainen Tehtaat Oy pakkus aastail 1910-1920 Wivi Lönnille olulisi projekte.

Ta planeeris Säynäsalosse tehase ametnikele ja tööliste eluasemeid, lasteaia, sauna ja pesumaja ning hooldekodu koos väikese haiglaga. Vanadekoduhoone ja selle paigutus maastikul pakkus 1920. aastatel Põhjamaade arhitektidele suurt huvi.

Taas Helsingis

1918. aastal kolis Lönn Helsingisse Kulosaari villarajooni, kus elas palju kunstnikke ja arhekte, teiste seas ka sõber ja kolleeg Armas Lindgren perega.

Lönni Helsingi-aastate üks silmapaistvamaid projekte on koos Aili-Salli Ahte-Kjälmaniga tehtud Noorte Naiste Kristliku Ühenduse ehk N.N.K.Y uus kontor.

1928. aastal valminud hoones oli nii majutuskohti reisijatele kui ka üürikortereid õppivatele ja töötavatele naistele. Alumisel korrusel oli suur tantsusaal ja muud avalikud ruumid ning teisel korrusel NNKY kontor. Tänapäeval tegutseb hoones hotell

Helka.

1920. aastatel reisisid Parviainen ja Lönn palju ning mõistagi projekteerimistöodeks jäi arhitektil siis vähe aega. Tema viimaseks suuremaks projektiks oli Sodankylä observatoorium (1944-1945).

1959. aastal omistati Wivi Lönnile professori tiitel.

ELAGU WIVI LÖNN!

Koostajad: Anna Autio, Jutta Tynkkynen, Marja Rautaharju ja Hanna Tyvelä
Kujundaja: Hanna Anonen
Kuni 8. jaanuarini 2023
Soome arhitektuurimuuseum, Kasarmikatu 24, Helsingi

Kesämaa suvemaja ehitas vabahärra Eino-Sakari Yrjö-Koskinen
1908. aastal. [Estonia teatri](#)-ja kontserdimaja nüüdisajal.Korp!
Sakala konvendihooned Tartus tänapäeval.